

การออกแบบและพัฒนาลวดลายผลิตภัณฑ์
ผ้าทอเมืองละโว้เพื่อเพิ่มมูลค่าผ้าทอและส่งเสริม
เชิงวัฒนธรรมตามอัตลักษณ์ความเป็น
ราชภัฏเทพสตรี ของกลุ่มทอผ้าบ้านจอมแก้ว

ผศ.ดร.อุษณี จิตติมณี

สาขาวิชาการจัดการโลจิสติกส์

ผศ.ดร.จิราวรรณ สมหวัง

สาขาวิชาการจัดการโลจิสติกส์

ผศ.ดร.พรพจน์ จุลสวัสดิ์

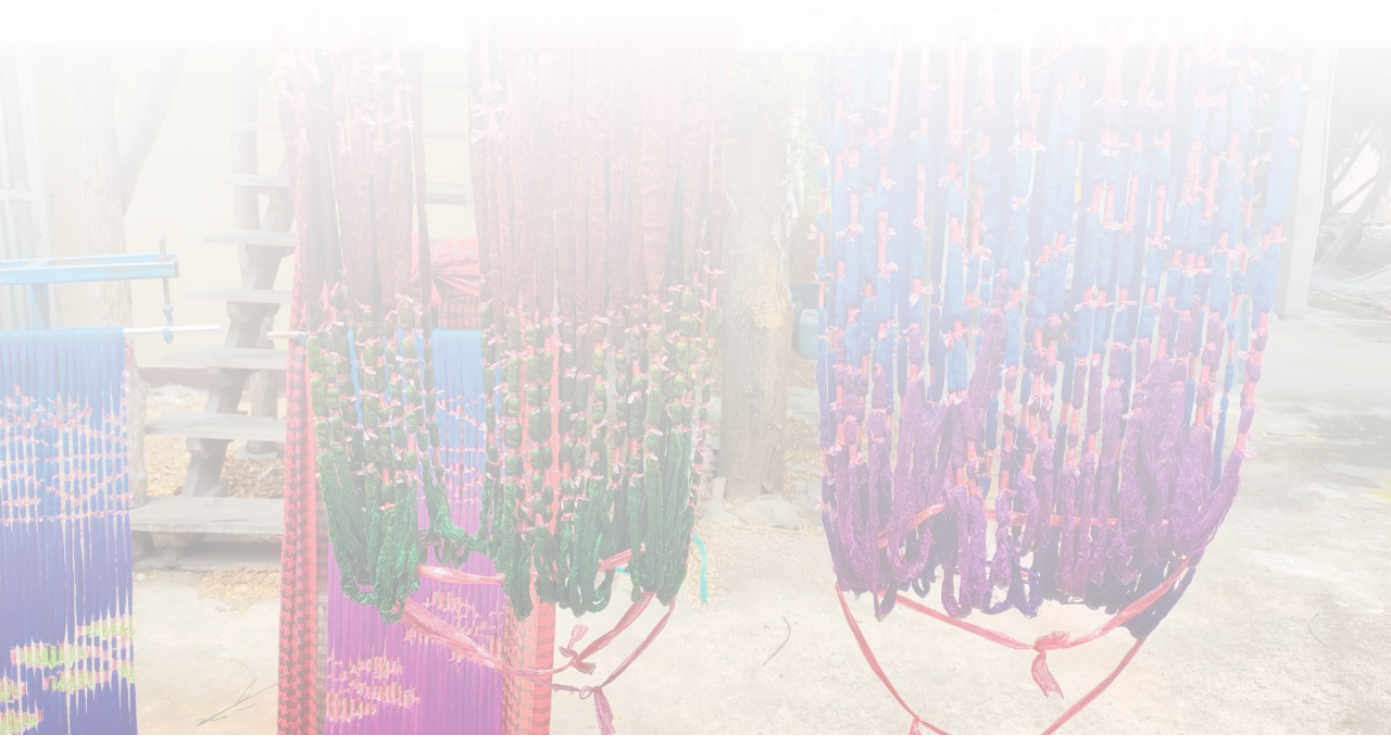
สาขาวิชาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต

ผศ.ดร.จตุริช อนุกุล

สาขาวิชาศิลปกรรม

อ.เกตุวดี หิรัญพงษ์

สาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรม

บทนำ

จังหวัดลพบุรีเป็นอีกหนึ่งจังหวัดที่มีวัฒนธรรมการทอผ้าที่สืบต่อกันมาอย่างยาวนาน โดยในอดีตนั้นได้มีการอพยพของประชากรจากหลายเชื้อชาติเข้ามาตั้งถิ่นฐานในแต่ละพื้นที่ของจังหวัดลพบุรี ดังนั้น จึงมีรูปแบบการทอผ้าที่แตกต่างกันไป ซึ่งผ้ามัดหมี่หอมมือของจังหวัดลพบุรีเป็นหนึ่งในผ้าทอที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก โดยการผลิตผ้าทอมัดหมี่ใช้วิธีการที่เป็นเอกลักษณ์ ซึ่งลักษณะที่โดดเด่นของผ้าทอมัดหมี่ในจังหวัดลพบุรีในปัจจุบันอำเภอโคกเจริญเป็นแหล่งทอผ้าที่สำคัญในจังหวัดลพบุรี เนื่องจากยังมีจำนวนของครัวเรือนทอผ้ามากที่สุด

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรีเป็นมหาวิทยาลัยเพื่อชุมชน มุ่งวิจัยสร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมให้มีคุณภาพเพื่อพัฒนาท้องถิ่น และสร้างความร่วมมือกับชุมชนทั้งในด้านการวิจัย และการบริการวิชาการอย่างต่อเนื่อง ซึ่งมหาวิทยาลัยราชภัฏมุ่งเน้นให้ชุมชนในพื้นที่ได้รับการพัฒนาอย่างยั่งยืนภายใต้ได้บริบทของท้องถิ่นและศักยภาพของมหาวิทยาลัย ถือเป็นยุทธศาสตร์สำคัญ โดยโครงการวิจัยนี้ได้ดำเนินโครงการในพื้นที่จังหวัดลพบุรี ถือเป็นหนึ่งในพื้นที่รับผิดชอบของมหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี ได้แก่ จังหวัดลพบุรี จังหวัดสิงห์บุรี จังหวัดสระบุรี หรือ 3 บุรี

กลุ่มทอผ้าบ้านจอมแก้ว ตำบลโคกแสมสาร อำเภอโคกเจริญ จังหวัดลพบุรี เป็นกลุ่มที่สมาชิกรวมตัวกันเพื่อผลิตผ้าทอมัดหมี่ลพบุรี ซึ่งเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับชุมชนและครัวเรือน อีกทั้งใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ รวมถึงเป็นการสืบสานและอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาในการทอผ้ามัดหมี่ที่สืบทอดกันมาจากรบรรพบุรุษ ทั้งนี้ คำว่า “ผ้ามัดหมี่” เป็นชื่อที่เรียกวิธีการทอผ้าที่นำเอาเส้นด้ายมามัดเป็นเปลาะ ๆ ตามลายแล้วนำไปย้อมสีให้เกิดสีสันทัน และลวดลายตามที่ต้องการ ซึ่งความสวยงามและความเป็นเอกลักษณ์ของผ้ามัดหมี่นั้น คือ รอยสีที่ค่อย ๆ ซึมในเนื้อผ้าที่ติดกับลวดลาย ทำให้ได้ลวดลายที่แปลกตาผ้ามัดหมี่เป็นผลิตภัณฑ์พื้นบ้านที่ลูกหลานชาวอีสานอพยพได้สืบทอดศิลปวัฒนธรรมมาจากปู่ย่าตายาย ที่แสดงถึงเรื่องราว ความเชื่อ วิถีชีวิต ประเพณี และวัฒนธรรมของวิถีการทอผ้าที่ถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น

จากการลงพื้นที่เพื่อสำรวจพบว่า ความต้องการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอของกลุ่มทอผ้าบ้านจอมแก้ว คณะผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้นำและสมาชิกกลุ่มทอผ้าบ้านจอมแก้ว ถึงการทอผ้าที่มีรูปแบบ เทคนิค ลวดลายแบบเดิม ๆ ทำให้ส่งเสริมการขายได้ยาก ผ้าที่ทอได้จึงต้องนำส่งคนกลางในการรับซื้อและถูกรับซื้อแบบตัดราคาทำให้เกิดความท้อถอยนำมาสู่ปัญหาการเลิกทอผ้าไปในที่สุด อีกทั้งความยากในการทอผ้าเนื่องจากผ้า 1 ผืน มีกระบวนการทอที่ยากและใช้ระยะเวลา แต่ไม่สามารถขายได้ในราคาที่เหมาะสม และต้องขายผูกขาดให้กับคนกลางผู้รับซื้ออย่างช้านาน กลุ่มทอผ้าบ้านจอมแก้วเป็นกลุ่มทอผ้าขนาดเล็กที่สมาชิกเป็นผู้สูงอายุจึงขาดโอกาสในการได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงานราชการ

จากโจทย์ปัญหาและความต้องการดังกล่าว ทางผู้วิจัยฯจึงมีแนวคิดในการพัฒนา ออกแบบลวดลายผลิตภัณฑ์ผ้าทอลายต่าง ๆ ที่สำคัญและเป็นอัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัย ราชภัฏเทพสตรี เพื่อขยายช่องทางการจำหน่ายทางตรงให้กับกลุ่ม เนื่องจากบุคลากรใน มหาวิทยาลัยให้ความร่วมมือในการแต่งกายผ้าไทยกับทางจังหวัดจึงจำเป็นต้องสวมใส่ผ้าไทย ตลอดทั้งปี อีกทั้งต้องการพัฒนาทักษะการออกแบบลวดลาย พัฒนาทักษะเทคนิคการย้อมสี เพื่อเป็นการส่งเสริมอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของผ้าทอ และสร้างอาชีพสร้างรายได้ให้กับ ชุมชนอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของโครงการ

1. เพื่อการออกแบบและพัฒนาลวดลายผลิตภัณฑ์ผ้าทอของกลุ่มทอผ้าบ้านจอมแก้ว ให้ตรงกับอัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
2. เพื่อประเมินความเป็นอัตลักษณ์และความพึงพอใจเกี่ยวกับลวดลายผลิตภัณฑ์ผ้าทอ จากการพัฒนาให้กับมหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
3. เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้และจัดทำสื่อเรื่องการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอของ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรีเพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์เชิงวัฒนธรรมและเพิ่มมูลค่าผ้าทอเมืองละโว้

กลุ่มเป้าหมายและพื้นที่ดำเนินโครงการ

กลุ่มทอผ้าบ้านจอมแก้ว ตำบลโคกแสมสาร อำเภอโคกเจริญ จังหวัดลพบุรี

วิธีดำเนินโครงการ

กิจกรรม	ผลที่คาดว่าจะได้รับ
1. การวางแผนดำเนินการ (PLAN) 1.1 วางแผนการลงพื้นที่ประสานงานทำความเข้าใจแบบมีส่วนร่วมกับ กลุ่มและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง 1.2 แต่งตั้งคณะกรรมการ/ประชุมวางแผนการดำเนินงาน	แผนการดำเนินโครงการ
2. การดำเนินการ (DO) กิจกรรมที่ 1 ดำเนินกิจกรรมการสร้างแนวทางการออกแบบและพัฒนา ลวดลายผลิตภัณฑ์ผ้าทอของมหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี กิจกรรมย่อยที่ 1.1 ลงพื้นที่เป้าหมายดำเนินการเก็บข้อมูลโดยวิธี การศึกษาสำรวจ (survey) สนทนากลุ่ม (focus group) สัมภาษณ์ (interview) กับผู้นำและสมาชิกกลุ่มทอผ้าบ้านจอมแก้ว ประชุมทำความเข้าใจในการดำเนินงานกิจกรรมให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของ โครงการ	ได้แนวทางในการจัดทำลวดลาย อัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัย

กิจกรรม	ผลที่คาดว่าจะได้รับ
<p>กิจกรรมที่ 2 กิจกรรมการอบรมเชิงปฏิบัติการ</p> <p>กิจกรรมย่อยที่ 2.1 กิจกรรมออกแบบและพัฒนาลวดลายผลิตภัณฑ์ผ้าทอที่เป็นเอกลักษณ์และร่วมสมัยตามอัตลักษณ์ความเป็นราชภัฏเทพสตรี</p> <ul style="list-style-type: none"> - สนทนากลุ่มในการระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับลวดลายผ้าที่เป็นอัตลักษณ์ท้องถิ่นเพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มเพื่อออกแบบลายผ้าโดยนักออกแบบลายผ้า - ถอดบทเรียนเพื่อออกแบบลายผ้าในระบบคอมพิวเตอร์เพื่อเป็นต้นแบบในการมัดลาย <p>กิจกรรมย่อยที่ 2.2 กิจกรรมการฝึกอบรมและพัฒนาทักษะการออกแบบลายผ้าทอมัดหมี่และเทคนิคการย้อมสี</p> <ul style="list-style-type: none"> - สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จำนวน 20 คน - นักศึกษาเข้าร่วมกิจกรรม 15 คน - ระยะเวลาการฝึกอบรม 2 วัน <p>กิจกรรมที่ 3 การประเมินความเป็นอัตลักษณ์และความพึงพอใจเกี่ยวกับลวดลายผลิตภัณฑ์ผ้าทอของมหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี</p>	<p>ได้แนวทางในการจัดทำลวดลายอัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัย</p> <p>ได้ระดมความคิดตามหลักการมีส่วนร่วมกับสมาชิกในกลุ่มเพื่อนำไปสู่การทำต้นแบบลายผ้าเพื่อใช้ในการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการในการทำผ้าทอ</p> <p>ได้รับการพัฒนาความรู้และทักษะการออกแบบ การมัดและเทคนิคการย้อมสี และได้ลวดลายผ้าทอซึ่งแสดงอัตลักษณ์ความเป็นราชภัฏเทพสตรี</p> <p>ได้ผลขอความพึงพอใจในลวดลายอัตลักษณ์ที่ใช้ทอจริงในมหาวิทยาลัย</p>
<p>1. สรุปและประเมินผล (CHECK)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.1 ติดตามและประเมินผลการดำเนินงานตามตัวชี้วัดผลผลิต (Outputs) 1.2 สรุปรายงานผลการดำเนินโครงการตามแบบฟอร์มเสนอมหาวิทยาลัย 1.3 ติดตามและประเมินผลการดำเนินงานตามตัวชี้วัดผลลัพธ์ (Outcomes) 	<p>รายงานผลการดำเนินโครงการ</p>
<p>2. นำผลการประเมินไปปรับปรุง (ACT)</p> <ol style="list-style-type: none"> 2.1 รายงานผลการดำเนินงาน ปัญหาอุปสรรคแก่คณะกรรมการหน่วยงาน หรือผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นข้อมูลในการพัฒนา/ปรับปรุงการดำเนินโครงการในครั้งต่อไป 2.2 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และถอดบทเรียน สู่การจัดการความรู้ภายในหน่วยงาน มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี 	<p>องค์ความรู้เรื่อง การออกแบบและพัฒนาลวดลายผลิตภัณฑ์ผ้าทอของมหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรีเพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์เชิงวัฒนธรรมและเพิ่มมูลค่าผ้าทอเมืองละโว้</p>

การนำไปใช้ประโยชน์ของชุมชน

หลังจากปิดโครงการ ทางสมาชิกกลุ่มๆ ได้มีโอกาสได้รับยอดการสั่งซื้อจากทางมหาวิทยาลัยอย่างต่อเนื่อง รวมถึงวิทยาลัยเปิดโอกาสให้เข้ามาจำหน่ายสินค้าอื่นๆ ของกลุ่มในงานเทศกาลต่าง ๆ ของทางมหาวิทยาลัยเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับสมาชิก เกิดองค์ความรู้ในการพัฒนาต่อยอดยกระดับพัฒนาผลผลิตผ้าทอเพื่อเพิ่มมูลค่าผ้าทอและส่งเสริมความเข้มแข็งเชิงวัฒนธรรมให้กับชุมชน อีกทั้งสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์เพื่อการจัดจำหน่ายตามความต้องการของตลาดเฉพาะกลุ่ม เป็นการต่อยอดสร้างอาชีพสร้างรายได้ให้กับกลุ่มวิสาหกิจและชุมชนแบบบูรณาการและคงคุณค่าแห่งอัตลักษณ์และคงคุณค่าทางมรดกทางวัฒนธรรม โดยมีหนังสือรับรองการใช้ประโยชน์ลงนามโดยพัฒนาการอำเภอโคกเจริญ

ผลกระทบที่เกิดจากโครงการ

ด้านนโยบาย ใช้ในการวางแผนพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอลวดลายใหม่ที่แสดงอัตลักษณ์เชิงวัฒนธรรมและมีมูลค่าเพิ่มขึ้น

ด้านเศรษฐกิจ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนสามารถสร้างรายได้ให้กับครัวเรือนและชุมชน และมีช่องทางจำหน่ายที่ชัดเจน

ด้านสังคม อนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมการทอผ้ามัดหมี่เมืองละโว้ การถ่ายทอดองค์ความรู้และคุณค่าของผ้าทอ

ด้านสิ่งแวดล้อม การสร้างบรรยากาศการมีส่วนร่วมในการทำงานร่วมกัน

